

INGA RIKANDI

Musiikki ja arjen feminismi

Ahh. Länsimainen musiikki kaikissa ilmenemismuodoissaan. Ihana, mahtava, monipuolinen, monivivahteinen, perinteikäs, uudistuva, koskettava, sukupuolen ja sukupuolittuneiden käytäntöjen läpitynkema ilmiö, joka kantaa mukanaan länsimaisen yhteiskunnan patriarkaalisia juuria ja samalla mielellään unohtaa koko asian.

Sukupuolesta, feminismistä tai tasa-arvosta puhuminen on musiikin kentällä töitä tehdessä ehkä helpoin tapa suorittaa sosiaalinen itsemurha. Tai kuten Taideyliopiston väistynyt rehtori Tiina Rosenberg sanoi *Helsingin Sanomissa*: jos haluaa olla julkisesti feministi ”sulla täytyy olla siihen todella pokkaa ja todella varaa, tai sitten että sulla ei oo mitään menetettävää” (HS 25.6.2015). Sukupuoli- ja tasa-arvoasiat nousevat musiikin alalla laajempaan keskusteluun oikeastaan ainoastaan silloin, kun havaittu epäkohta on niin räikeä, että siitä saa mehevän otsikon: ”HS: Opiskelijoita valittiin pörstäkertoimella” (IS 23.4.2015); ”Naikapellimestarit yllättyivät Jorma Panulan kommentista” (HS 1.4.2014). Aihetta kauhistellaan kollektiivisesti hetki, minkä jälkeen todetaan kyseessä olleen väärinkäsitys, ylilyönti tai yksittäistapaus ja jatketaan entiseen malliin.

Kriittinen sukupuolen näkyväksi tekeminen on musiikkialalla niin tulenarka aihe, että se on käytännössä jätetty asiaan vuosia perehtyneille tutkijoille vain tieteellisissä keskusteluissa ruodittavaksi. Ajatus siitä, että musiikki on ilmiönä sukupuolittumaton, puhdas ja sellaisenaan feministisen keskustelun ulottumattomissa, elää hämmästyttävän vahvana heti, kun astutaan tieteellisistä

keskusteluista musiikin tekemisen kentälle. Suomessa musiikin kentällä ei käytännössä ole kulttuuria sukupuolittuneisuudesta ja tasa-arvoasioista puhumiselle. Muusikon arjessa sukupuoli on toki läsnä koko ajan ja sitä rakennetaan ja vahvistetaan jatkuvasti, mutta tavalla, jota ei tiedosteta, tuoda keskustelun kohteeksi saatikka kyseenalaisteta. Samaan aikaan on tiedossa, että sukupuoliin liittyvät käsitykset ja odotukset vaikuttavat vaikkapa arvioon soittotaidosta tai lahjakkuudesta¹. Musiikissa vahvasti esillä olevat sukupuolittuneet stereotyyppit saavat elää sulassa sovussa sen myytin kanssa, että taide on sukupuolisuuden yläpuolella ja ainoastaan taidoilla on väliä. On helpointa ohittaa olankohautuksella tilanteet, joissa ristiriita näiden välillä kasvaa liian suureksi.

Tosielämä tarjoaa tästä lukemattomia esimerkkejä:

2000-luku. Ammattiin valmistuvan soittajan viimeinen tutkintokonsertti. Palautteen antaja aloittaa sanomalla: ”Kun sinä olet tällainen *tyttö*. Niin älä sinä kuule miesten musiikkiin koske. Beethoveniin sulla ei vaan ole mitään rahkeita.” Kukaan kuuntelijoista ei reagoi mitenkään, en minäkään. Menköön nyt. Onhan palautteen antaja vanhempi mieshenkilö ja aikansa tuote.

2010-luku. Pedagoginen luento, jossa kerrotaan ammattiopiskelijoihin viitaten ”tytöille ja pojille sopivista kappaleista ja miten tytöt niin herkästi aina itkee jos pitää improvisoida”. Yksi (miespuolinen) opiskelija kyseenalaistaa luennoitsijan lähestymistavan. Hänet hiljennetään kommentilla ”kyllä minä kuule tiedän nämä jutut, olen opettanut vuosia”. Luento jatkuu.

Vuosi 2014. Kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu folk-duo esiintyy Helsingissä. Ruotsalaisten laulaja-lau-

”Harvaa asiaa taas arvostetaan muusikkojen keskuudessa yhtä paljon kuin hyvää jätkeä.”

luntekijäsarusten konserttiarvio ilmestyy valtakunnan suurimmassa sanomalehdessä. Arviossa keskitytään musiikin sijaan söpöjen tyttöjen herttaiseen höpöttelyyn ja epäillään, mahtoivatko soittaa edes kaikkea liveinä. Konserttiarvion otsikko: ”First Aid Kitin sisarusten herttaisuus hellytti Savoy-teatterissa” (HS 10.12.2014). Arvio ei kirvoita lukijakommentteja.

Vuosi 2015. Nelihenkinen bändi rakentaa lavaa illan esiintymistä varten. Yhtyeen ainoaan naispuoliseen jäsenen (basisti) viitataan automaattisesti ja kyselemättä ”illan laulajana”. Ei siitä kannata sanoa mitään. Kyllähän ne sitten huomaa, kun keikka alkaa.

Listaa voisi jatkaa loputtomiin. Harva ihminen jaksaa aina puuttua, aina sanoa. On päiviä, jolloin ei kaipaa lisää tyhjää tilaa ympärilleen. Kun tuo näkyväksi ja yrittää vaikuttaa rakenteellisiin, itsestäänselvyytenä pitämiimme epäkohtiin, on lähtökohtaisesti valittaja, jonka kanssa kukaan ei halua lähteä baariin. Hegemonian, *status quon*, kyseenalaistaja on pahanilmanlintu ja vihainen marginaalin edustaja. Hegemonian ylläpitäjä taas on aito ja välitön tyyppi, joka ei turhia stressaa. Hyvä jätke. Ei aiheuta turhia jännitteitä tai sosiaalisesti epämieluisia tilanteita. Harvaa asiaa taas arvostetaan muusikkojen keskuudessa yhtä paljon kuin hyvää jätkeä.

Vaikka arjen feminisminä on musiikin kentällä työskennellessä usein haastavaa, se kuitenkin kukoistaa toivoa antavassa ympäristössä: työssä musiikkiopistopöytäkirjojen kanssa. Se kukoistaa siinä murrosikäisessä kovispojassa, joka haluaa pianotunneilla soittaa herkkiä balladeja, ja tytössä, joka haluaa soittaa ainoastaan Nirvanaa; se kukoistaa niissä kaikissa tyttöissä ja pojissa, jotka

improvisoivat vailla huolta huomisesta, ja siinä 8-vuotiaassa pojassa, joka kuuntelee kiinnostuneena länsimaista taidemusiikkia ja suostuu sen jälkeen soittamaan ainoastaan itse tekemiään sävellyksiä. Lapsissa, joille ei ole vielä kerrottu, että heidän pitäisi soittaa tietynlaista musiikkia sukupuolensa takia, arvostaa tietynlaista musiikkia yli muiden tai arvottaa toisia muusikoita heidän sukupuolensa perusteella. Heiltä yksinkertaisesti puuttuu tarve lokeroida itseään tai muita.

Feministi-opettajan haasteena on antaa opiskelijoille mahdollisuus säilyttää tämä avoimuus, tulla asiasta tietoiseksi ja kasvaa seuraavan sukupolven muusikoiksi, sellaisiksi, jotka kaihtavat vanhoja stereotyyppioita ja jotka uskaltavat kyseenalaistaa arjessaan kohtaamiaan yrityksiä rajoittaa tai vähätellä omaa tai toisten muusikkoutta. Tutkijana yritin aikoinani lanseerata käsitettä *Happy Critical Pragmatist Feminist* eli ’iloinen, kriittinen, pragmaattinen feministi’. Koin, että feminisminä liittyy liian usein negatiivinen, vihainen konnotaatio, ja halusin korostaa, että feminisminä voi olla myös positiivista ja rakentavaa. Edelleen koen olevani HCPE, mutta tutkimuksen sijaan päädyin rakentamaan arjen feminisminä musiikin perusopetuksen työkentällä.

Viite & Kirjallisuus

- 1 Esim. Claudia Goldin & Cecilia Rouse, *Orchestrating Impartiality. The Impact of "Blind" Auditions on Female Musicians. American Economic Review*. Vol. 90, No. 4, 2000; Lucy Green, *Music, Gender, Education*. Cambridge University Press, Cambridge 1997.